
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מושבות העלייה הראשונה - 40444

תאריך עדכון אחרון 19-04-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 3

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: גאוגרפיה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 1

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): רן אהרנסון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ran.aaronsohn@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ב' 16-17

מורי הקורס:

ד"ר רן אהרנסון

תאור כללי של הקורס:
פרטים יגיעו

מטרות הקורס:
ללמוד
להחכים
להנות

תוצרי למידה
בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- יידע לגבי מקרי המחקר המסויימים הנלמדים בקורס
- הבנה של תהליכים יישוביים כלליים בעבר (ואולי גם בהווה)
- הכרות עם עקרונות חשיבה ומחקר בסיסיים בגאוגרפיה-היסטורית
- המחשה בשטח של חלק מהנ"ל
- הנאה מהלימוד

דרישות נוכחות (%) :
פרטים יבואו

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות (מלוות במצגות), תרגילים ודיונים בכיתה;
2 ימי סיור קצרים למושבות נבחרות (פרטים יבואו).

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- * על ההתיישבות הנדונה והקשריה הגאוגרפיים-היסטוריים;
- * מקורות ללימוד וחקר מושבות העליה הראשונה - סקירה ביקורתית והדגמות;
- * "חלוציות" כגאוגרפיה: מיקום ואיתור, תפרוסת המושבות, התיישבות בתנאי ספר, ועוד;
- * ממסד יישובי: חובבי-ציון, הברון רוטשילד והפקידות, יק"א, גופים אחרים;
- * היבטים מרחביים, בניה ומבנה פיסי של המושבות;
- * משק חקלאי ופעילות כלכלית במושבות;
- * חברה ותרבות במושבות העליה הראשונה;
- * נשים וחיי היום-יום במושבות הראשונות;
- * אנשים: ביוגרפיה וגאוגרפיה;
- * יחסי מושבות ושכניהן הערבים, בדגש על רחובות וזנגריה;
- * שימור וביקור במושבות -- גשר בין עבר להווה;
- * מושבות העליה הראשונה כתופעה גג-היסטורית - תופעה ייחודית או כללית?

* תכנית עקרונית גמישה

חומר חובה לקריאה:

אביצור שמואל (1981), "החקלאות, המלאכה והתעשייה", בתוך: מ. אליאב (עורך), ספר העליה הראשונה, יד בן-צבי, ירושלים, כרך א', עמ' 244-225;
אהרנסון רן (1990), הבארון והמושבות - ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל בראשיתה, יד בן-צבי, ירושלים (במיוחד עמ' 173-180, 289-300; 245-256);
אהרנסון רן (1999), "על התיישבות העליה הראשונה והמחקר הגאוגרפי-היסטורי", בתוך: י. בן ארצי ועמיתיו (עורכים), נוף מולדתו, מחקרים בגאוגרפיה של ארץ ישראל ובתולדותיה, מאגנס, ירושלים, עמ' 114-133;
בן-ארצי יוסי (1988), המושבה העברית בנוף ארץ-ישראל, 1882-1914, יד יצחק בן-צבי, ירושלים (במיוחד עמ' 96-102, 117-132, 257-263, 290-300);
בן-ארצי יוסי (2001), "האם שינו חקר נשים ומגדר את יחסנו להבנת ההיסטוריה של העלייה וההתיישבות?", בתוך: מ. שילה ועמיתותיה (עורכות), העבריות החדשות: נשים ביישוב ובציונות בראי המגדר, יד בן-צבי, ירושלים, עמ' 26-44;
ברלוביץ יפה, לנג יוסף (עורכים, 2010), לשוחח תרבות עם העליה הראשונה, הקיבוץ המאוחד, תל אביב;
שילה מרגלית (1992), "מתפיסה 'מושבתית' ל'תפיסה יישובית' כללית", ציון, תשנ"ב/א', עמ' 65-88;
Aaronsohn Ran (1989), "The cultural landscape of pre-Zionist settlements", in: R. kark (ed.), *The Land That Became Israel - Studies in Historical Geography*, Yale University Press & Magnes Press, New Haven, London & Jerusalem, pp. 147-166;
Aaronsohn Ran (1995), "The beginnings of modern Jewish agriculture in Palestine", *Agricultural History*, 69/3, pp. 438-453.

חומר לקריאה נוספת:

אהרנסון רן (1981), "שלבים בהקמת מושבות העליה הראשונה והתפתחותן", בתוך: ספר העליה הראשונה (לעיל), עמ' 25-83;
אהרנסון רן (1994), "פקידי הברון רוטשילד (1882-1890) - האנשים שמאחורי מפעל ההתיישבות", קתדרה 74, עמ' 157-178;
אהרנסון רן (2004), לכו ונלכה -- סיורים במושבות העליה הראשונה, יד בן-צבי, ירושלים;
אהרנסון רן (2005), "מושבה שמורה", ארץ וטבע מא-יוני 2005, עמ' 70-74;
בן-אריה יהושע (1981), "היבטים גאוגרפיים בראשית התפתחותן של המושבות העבריות בארץ ישראל", בתוך: ספר העליה הראשונה (לעיל), עמ' 85-96;
בן-ארצי יוסי (1982), "ניתוח גאוגרפי של מקורות היסטוריים בהדגמת שחזור המערך הפיסי של משמר הירדן", אופקים בגאוגרפיה 6, עמ' 35-48;
גוברין נורית (1981), שרשים וצמרות - רישומה של העליה הראשונה בספרות העברית, עמ' 7-27;
גלעדי דן (1984), "המושבה באר-טוביה, סיפור של כשלון התיישבותי", הציונות ג', עמ' 100-151;
לנג יוסף (2002), "תחיית הלשון העברית בראשון לציון, 1882-1914", קתדרה 103, עמ' 85-130;
לסקוב שולמית (1990), "המושבות שבלי תמיכה ושבתימכת חובבי-ציון, 1882-1890", בתוך: י. קולת (עורך), תולדות היישוב היהודי בא"י מאז העלייה הראשונה - התקופה העות'מאנית, א', האקדמיה

למדעים ומוסד ביאליק, ירושלים, עמ' 351-417;
מרגלית ישראל וגולדשטיין יעקב (1990), "מפעלו של הברון אדמונד דה-רוטשילד, 1882-1899",
בתוך: תולדות היישוב היהודי (לעיל), עמ' 419-501;
קרק רות, אורן-נורדהיים מיכל (1995), ירושלים וסביבותיה, עמ' 431-437;
שאמה שמעון (1980), בית רוטשילד וארץ-ישראל, הוצאת מאגנס, ירושלים 1980;
שילה מרגלית (1995), "האשה - עובדת או "חברה" במפעל התחיה? על מקומה של האשה בעליה
הראשונה", יהדות זמננו 10, עמ' 121-147.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 100 %

מידע נוסף / הערות:

דרישות הקורס והערכתו
חובות: 1. נוכחות בלפחות 11 מפגישות הקורס, ובשני ימי הסיור;
2. קריאת חומר הקריאה והשתתפות בדיונים (+ הגשת דף שלדי לכותבי עבודה);
3. עמידה בבחינת סיום (או הגשת עבודת סיום קורס עד 1.9.15).
ציון: השתתפות 30%, בחינה/עבודה 70%.